

УДК 378.091.3:94]:004.8

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/92-2-7>

Іван РУДЯНИН,

orcid.org/0000-0002-9536-4506

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії України та археології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) Rudyanin.Ivan@vnu.edu.ua

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ У ЗВО

У статті розглянуто доцільність використання штучного інтелекту як засобу персоналізації навчального процесу історії у закладах вищої освіти. Автором дослідження обґрунтовано актуальність використання інноваційних технологій у навчальному процесі, виокремлено проблеми традиційних навчальних практик та висвітлено роль ШІ-платформ у створенні індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти, які дають змогу врахувати унікальні характеристики та рівень підготовки кожного студента.

Досліджено поняття персоналізації навчання та визначено її основні характеристики, серед яких науковці виокремлюють здатність здобувача керувати власною діяльністю, забезпечувати умови для розвитку професійних інтересів, підтримувати зворотній зв'язок та розвивати інноваційне освітнє та культурне середовище у закладах вищої освіти. У роботі також окреслено доцільність використання штучного інтелекту задля побудови індивідуальних освітніх стратегій, які ґрунтуються на розвитку основних компетентностей здобувачів освіти та їх вміння критично мислити та аналізувати навчальну інформацію. Визначено основні переваги використання штучного інтелекту у навчальному процесі та виявлено окремі недоліки щодо застосування цієї технології під час навчання у закладах вищої освіти.

У статті наведено приклади ефективного використання ШІ у навчальному процесі історії з метою формування ключових компетентностей учнів. На прикладі використання платформ Humi.AS та Adobe Firefly для організації навчальних занять та візуалізації історичної інформації автором проілюстровано можливість інтеграції штучного інтелекту у навчальну діяльність здобувачів освіти. Виокремлено перспективи подальших наукових розвідок, що пов'язані із визначенням оптимальних AI-інструментів для розвитку історичної та культурної компетентності студентів, а також для підтримки професійного розвитку сучасного викладача історії.

Ключові слова: штучний інтелект, персоналізація, індивідуальна освітня траєкторія, вища освіта, історія.

Ivan RUDYANIN,

orcid.org/0000-0002-9536-4506

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian History and Archeology

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Lutsk, Ukraine) Rudyanin.Ivan@vnu.edu.ua

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A TOOL FOR PERSONALIZING HISTORY EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article examines the feasibility of using artificial intelligence as a tool for personalizing the history learning process in higher education institutions. The author substantiates the relevance of implementing innovative technologies in the educational process, highlights the challenges of traditional teaching practices, and emphasizes the role of AI platforms in creating individualized educational trajectories that consider the unique characteristics and preparation level of each student.

The concept of personalized learning is analyzed, and its key characteristics are identified, including the learner's ability to manage their own activities, create conditions for the development of professional interests, maintain feedback, and foster an innovative educational and cultural environment in higher education institutions. The study also justifies the use of artificial intelligence to build individualized educational strategies aimed at developing core competencies of students and enhancing their critical thinking and analytical skills. The main advantages of using AI in the educational process, as well as certain limitations associated with its application in higher education, are outlined.

The article provides examples of effective AI use in history education to develop students' key competencies. Through the illustration of platforms such as Humi.AI and Adobe Firefly for organizing lessons and visualizing historical information, the author demonstrates the possibilities of integrating artificial intelligence into students' educational activities. The study also highlights prospects for future research related to identifying optimal AI tools for enhancing students' historical and cultural competence, as well as supporting the professional development of contemporary history teachers.

Key words: artificial intelligence, personalization, individualized learning trajectory, higher education, history.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій та стрімкої цифровізації освіти все більшої актуальності набуває проблема пошуку ефективних стратегій персоналізації навчання у закладах вищої освіти. Традиційні методи викладання історії часто не враховують особливості сприйняття сучасною молоддю інформації, що може призводити до зниження рівня мотивації та загальної ефективності навчального процесу. Штучний інтелект є одним із інноваційних інструментів адаптації освітніх програм, створення персоналізованих стратегій навчання, оперативного оцінювання знань та врахування індивідуальних особливостей розвитку кожного здобувача освіти. Попри те, що реалізація ІІІ у навчальному процесі з кожним роком стає все більш поширеною практикою, недостатньо розробленою залишається проблема осмислення методологічних, педагогічних та етичних факторів використання ІІІ у сучасних навчальних практиках.

Особливої уваги заслуговує вивчення потенціалу ІІІ у викладанні історії, що дає змогу розвивати критичне мислення здобувачів освіти та навчити їх осмислювати історичні процеси. Індивідуалізація навчання із використанням інструментів штучного інтелекту дає змогу студенту працювати у власному темпі, а також отримувати рекомендації щодо додаткових ресурсів, які можна ефективно використовувати під час створення навчальних проєктів. У цих умовах важливою є і потреба оцінки ролі технологій у підтримці педагогічної взаємодії, формуванні історичної компетентності та відповідального ставлення до минулого. У зв'язку із цим дослідження ролі ІІІ у персоналізації навчального процесу ЗВО є важливим напрямом розробки ефективних освітніх стратегій, спрямованих на підвищення якості підготовки сучасних фахівців.

Аналіз досліджень. Проблема використання штучного інтелекту у навчальному процесі закладів вищої освіти є об'єктом наукових розвідок для Г. Локаревої та Е. Бахміної, М. Москалюка та Н. Москалюк, О. Панухник, Л. Сахно, Т. Серденко та Т. Рейс, О. Чемерис та Л. Кібенко та ін. У цих працях дослідники окреслюють сутність поняття «персоналізація», визначають її основні ознаки, висвітлюють можливості використання ІІІ у навчальному процесі, а також оцінюють роль інструментів штучного інтелекту у розвитку індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти. Проте недостатньо висвітленою залишається проблема практичного використання ІІІ у персоналізації навчального процесу, що актуалізує тему дослідження у науковому середовищі.

Мета дослідження – дослідити особливості використання штучного інтелекту як інструменту персоналізації навчання історії у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Сучасні світові освітні тенденції впроваджуються в усі сфери суспільного життя, адаптуються до мінливих умов та необхідності сприйняття зростаючого обсягу інформації. Університети зосереджують свою діяльність на підготовці фахівців, готових до професійної діяльності в умовах розвитку сучасного інформаційного середовища. Саме тому, за словами О. Чемерис та Л. Кібенко, актуальним є пошук інноваційних підходів до організації освітнього процесу. Згідно із твердженням дослідниць, персоналізований підхід є студентоцентричною моделлю освіти, яка дозволяє здобувачам досягати поставлених цілей, досліджувати проблеми, шукати та створювати нові освітні (професійні) продукти, відповідає цим сучасним вимогам. Основними характеристиками персоналізованого навчання є:

- здатність того, хто навчається, керувати власною діяльністю;
- забезпечення умов для розвитку професійних інтересів та «м'яких» навичок одночасно із складними предметно-специфічними навичками;
- здатність самостійно обирати складність, оптимальний темп та зміст навчального матеріалу;
- гарантований та детальний зворотний зв'язок;
- використання сучасних навчальних технологій;
- побудова інноваційного освітнього та культурного середовища;
- організаційно-управлінська функція викладача (основна роль викладача полягає в делегуванні предметної області власного навчання студентам) (Чемерис&Кібенко, 2024: 385).

Г. Локарева та Е. Бажміна підкреслюють, що освітній шлях, розроблений для конкретної особистості з урахуванням її особливостей та потреб називається індивідуальною траєкторією навчання. Кожна людина унікальна та має певний рівень підготовки до сприйняття навчальної інформації, що регулюється також мотиваційними та психологічними характеристиками особистості. Студентів заохочують самостійно та відповідально обирати завдання та рівні засвоєння матеріалу. У персоналізованій моделі навчання студентам забезпечується максимальна навчальна активність (Локарева&Бажміна, 2021: 192).

Персоналізація базується на конструктивістській теорії навчання, яка розглядає знання як результат особистого досвіду та активної взаємодії

з навчальним середовищем. У рамках цього підходу студенти є не пасивними споживачами знань, а активними учасниками, які співпрацюють з педагогами, іншими студентами та інформаційними системами. На сучасному етапі персоналізація у сфері освіти все частіше ототожнюється із інноваційними технологіями. Інформаційні системи є одним із ефективних засобів розширення стратегії персоналізованого навчання, що дає змогу зробити освітній процес більш доступним та зручним, як для здобувачів освіти, так і для педагога. Тому персоналізація – це не просто педагогічна концепція, а цілісна стратегія розвитку освіти в цифрову епоху (Серденко&Рейс, 2025: 334). На нашу думку, ефективним інструментом реалізації стратегії персоналізованого навчання є штучний інтелект.

Сьогодні залучення педагогами матеріалів, створених штучним інтелектом, вже не є просто фантазією. Оскільки ШІ може сприймати значно більше інформації, ніж людина, сучасне поширення цієї технології у сфері вищої освіти та досліджень дозволяє:

- персоналізувати процес навчання;
- сприяти розвитку форм самостійного навчання;
- прогнозувати, рефлексувати та комерціалізувати результати досліджень;
- уточнювати взаємозв'язок між освітою та науково-дослідною сферою;
- спрощувати повсякденні технічні завдання (Панухник, 2023: 208).

Як справедливо зауважує Л. Сахно, позитивним напрямом використання штучного інтелекту у вищій освіті є те, що AI-технології можна застосовувати з метою: 1) надання зворотного зв'язку та моніторингу прогресу кожного студента; 2) оцінювання знань, навичок та здібностей студентів, що дозволяє викладачам адаптувати викладання до їхнього рівня; та 3) використання інтелектуальних репетиторів для кращого розуміння навчального матеріалу студентів. Штучний інтелект також можна використовувати для надання зворотного зв'язку щодо проблемних питань освіти, що дозволяє проводити ефективно та результативно навчання за допомогою персоналізованого та адаптивного навчання (Сахно, 2024: 346)

Серед основних недоліків використання штучного інтелекту в освіті дослідники М. Москалюк та Н. Москалюк виокремлюють нерівномірність доступу до застосування штучного інтелекту, порушення особистої приватності здобувача та залежність від технологій. Проте вчені звертають увагу на те, що штучний інтелект не замінить

повністю учительства в майбутньому. Звичайно, це будуть зовсім інші педагоги, не такі, до яких ми звикли зараз, адже штучний інтелект досить сильно впливає на розвиток сучасної освіти. Проте в будь-якому разі розповсюдження штучного інтелекту є технологією, яку не можна ігнорувати, а її розвиток призведе до революції у всіх галузях. Нам залишається лише спостерігати, яким саме буде цей розвиток та як він змінить наш світ (Москалюк&Москалюк, 2023: 88).

На нашу думку, інструменти штучного інтелекту можна ефективно використовувати при побудові персоналізованої стратегії навчання історії здобувачів освіти. Звісно, жоден інструмент штучного інтелекту не замінить повністю педагога, проте все ж допоможе розвантажити його та спрямувати основні зусилля викладача на професійний розвиток та підвищення кваліфікації. Отож, розглянемо приклади, як можна успішно використовувати ШІ під час навчання історії у ЗВО.

Перед тим, як запропонувати для роботи платформи з вбудованим ШІ викладач або ж студент повинні чітко визначити кінцеву мету їх використання.

Так, корисним інструментом під час організації навчальних занять з історії буде використання платформ Hello History та Hnumy.ai. Це платформи, яка дозволяють студентам спілкуватися з віртуальними помічниками, які працюють за допомогою

Мета використання	Приклади інструментів та дій
Візуалізація історичних подій	Використання ШІ генераторів зображень (наприклад, Adobe Firefly, OpenArt AI) для відтворення історичних сцен, пам'яток, неіснуючих споруд чи портретів історичних особистостей на основі текстового опису. Це допомагає краще уявити минуле та сприймати матеріал.
Створення хронологічних ланцюгів	Інструменти ШІ допомагають будувати інтерактивні часові лінії (хронологічні діаграми) з детальним описом подій, даючи змогу студентам візуально відстежувати послідовність та взаємозв'язок подій.
Віртуальні екскурсії	Використання технологій AR/VR, підсилені ШІ, для віртуальних подорожей до певних історичних місць.
«Розмова» з діячем	Створення чат-ботів, які симулюють розмову з відомим історичним персонажем, щоб краще зрозуміти його погляди та контекст епохи.

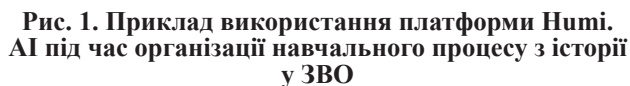
Джерело: створено автором.

тувати навчальний процес, долати комунікаційні бар'єри та підтримувати індивідуальні потреби. Серед таких варто виділити NVDA, JAWS, Be My AI (у застосунку Be My Eyes), Augmentative and Alternative Communication (AAC) з III. Однак особливості їх застосування є предметом окремого дослідження.

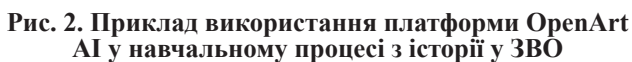
Висновки. Таким чином, використання штучного інтелекту у навчальному процесі з історії є корисним інструментом для розвитку стратегії персоналізованого навчання та врахування індивідуальних характеристик кожного здобувача освіти. На сьогодні існує достатня кількість платформ, які працюють на основі алгоритмів штучного інтелекту, а тому вибір конкретної програми чи застосунку, який можна використовувати в освітньому процесі, залежить від мотивації викладача та рівня підготовки здобувачів освіти. Під час використання ШІ у навчальному процесі варто також враховувати доцільність використання конкретної програми під час вивчення окремих тем, а також звертати увагу на етичні фактори використання штучного інтелекту, зокрема запобігати плагіату та «сліпому» копіюванню згенерованого тексту.

Перспективи подальших наукових розвідок проблеми використання ІІІ в освітньому процесі полягають у визначенні основних інструментів штучного інтелекту, що сприяють розвитку історичної та культурної компетентності здобувачів освіти. Цікавою темою для майбутніх наукових досліджень є також і визначення меж використання ІІІ у вивченні історичних дисциплін та виявлення нових АІ-інструментів, які б сприяли професійному саморозвитку та підвищенню кваліфікації як викладачів історичних дисциплін так і здобувачів освіти.

Ще однією надзвичайно цікавою та важливою тематикою для подальших досліджень є використання AI-інструментів у створенні інклюзивного освітнього середовища для студентів з особливими освітніми потребами (ООП), що вивчають історичні дисципліни.

Крім того, за допомогою ШІ здобувачі освіти можуть генерувати зображення, які доповнюватимуть їхні презентації та навчальні завдання. За допомогою інструменту OpenArt AI студенти можуть візуалізувати власні творчі розробки та наочно продемонструвати історичні процеси, які відбувалися в Україні та світі. Приклад використання платформи OpenArt AI висвітлено на рисунку 2.

Джерело: створено автором.

Важливо відзначити, що штучний інтелект відіграє критично важливу роль у створенні інклюзивного освітнього середовища для студентів з особливими освітніми потребами (ООП). Платформи та інструменти на основі ШІ допомагають адап-

1. Локарева Г., Бажміна Е. Персоналізація в освіті: управління студентами власною траєкторією навчання засобами цифрових технологій. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. Вип. 86.6. С. 187–207. URL: https://media.proquest.com/media/hms/PFT/1/puooX?_s=1B1GZV7HolUml82XcviYDjXTCu0%3D (дата звернення: 16.10.2025)

2. Москалюк М., Москалюк Н. Штучний інтелект в закладах вищої освіти: переваги та недоліки. *Відкриті освітні e-середовища сучасного університету*: Електронне наукове фахове видання. 2023. Вип. 15. С. 85–96. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/491>. (дата звернення: 16.10.2025)

3. Панухник О. Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль: ТНТУ, 2023. Т. 83. № 4. С. 202–211. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42652>. (дата звернення: 16.10.2025)
4. Сахно Л. Штучний інтелект у закладах вищої освіти: проблеми та перспективи. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: збірник науково-методичних праць / Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного*. Запоріжжя : ТДАТУ, 2024. Вип. 27. С. 340–349. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/nmc/wp-content/uploads/sites/52/zbirnyk-tdatu-280624-pravka.pdf#page=341>. (дата звернення: 16.10.2025)
5. Серденко Т., Рейс Т. Персоналізація навчання за допомогою інформаційних систем. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2025. Вип. 2.2 (93). С. 333–338. URL: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/1058. (дата звернення: 16.10.2025)
6. Чемерис О., Кібенко Л. Персоналізація навчання як умова підвищення якості професійної підготовки. *Grail of Science*. 2024. С. 385–387.

REFERENCES

1. Lokarjeva H., Bazhmina E. (2021) Personalizatsiia v osviti: upravlinnia studentamy vlasnoi traiektoriieiu navchannia zasobamy tsyfrovyykh tekhnolohii. [Personalization in Education: Managing Students' Own Learning Trajectories Using Digital Technologies] *Information Technologies and Learning Tools*, 86.6, 187–207. Retrieved from https://media.proquest.com/media/hms/PFT/1/puooX?_s=1B1GZV7HoIUml82XcyiYDjXTCu0%3D (Accessed: 16.10.2025) [in Ukrainian]
2. Moskaliuk M., Moskaliuk N. (2023) Shtuchnyi intelekt v zakladykh vyshchoi osvity: perevahy ta nedoliky. [Artificial Intelligence in Higher Education: Advantages and Disadvantages] *Vidkryte osvithnie e-seredovyshche suchasnoho universytetu: Elektronne naukove fakhove vydannia*, 15, 85–96. Retrieved from <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/491>. (Accessed: 16.10.2025) [in Ukrainian]
3. Panukhnyk O. (2023) Shtuchnyi intelekt v osvitnomu protsesi ta naukovykh doslidzhenniakh zdobuvachiv vyshchoi osvity: vidpovidalni mezhi vmistu AI. [Artificial Intelligence in the Educational Process and Research of Higher Education Students: Responsible Boundaries of AI Content] *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. Ternopil: TNTU, 83, 4, 202–211. Retrieved from <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42652>. (Accessed: 16.10.2025) [in Ukrainian]
4. Sakhno L. (2024) Shtuchnyi intelekt u zakladykh vyshchoi osvity: problemy ta perspektyvy. [Artificial Intelligence in Higher Education Institutions: Challenges and Prospects] *Udoskonalennia osvitno-vykhovnoho protsesu v zaklady vyshchoi osvity: zbirnyk naukovo-metodychnykh prats / Tavriiskyi derzhavnyi ahrotekhnolohichnyi universytet imeni Dmytra Motornoho*. Zaporizhzhia : TDAU, 27, 340–349. Retrieved from <http://www.tsatu.edu.ua/nmc/wp-content/uploads/sites/52/zbirnyk-tdatu-280624-pravka.pdf#page=341>. (Accessed: 16.10.2025) [in Ukrainian]
5. Serdenko T., Reis T. (2025) Personalizatsiia navchannia za dopomohoiu informatsiinykh system. [Personalized Learning through Information Systems] *Visnyk Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, 2.2 (93), 333–338. Retrieved from https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/1058. (Accessed: 16.10.2025) [in Ukrainian]
6. Chemerys O., Kibenko L. (2024) Personalizatsiia navchannia yak umova pidvyshchennia yakosti profesiinoi pidhotovky. [Personalized Learning as a Condition for Improving the Quality of Professional Training] *Grail of Science*, 385–387. [in Ukrainian]

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025